**İlkokul İki Ve Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Akranlarıyla Yaşadıkları Sosyal Problemlerin
Ve Çözüm Yollarının İncelenmesi**

**Investigation Of The Social Problems That 2nd And 3rd Graders
Confront With Their Peers And Their Solutions**

Seda ÖZÇELİK

Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Marmara University, Institute of Educational Sciences, Master Student with Basic Education

with Thesis

ozcelik.sedaa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0658-9034>

Zeliha Nurdan BAYSAL

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü

İstanbul, Türkiye

Prof. Dr., Marmara University, Atatürk Faculty of Education, Department of Basic Education

İstanbul, Turkey

znbaysal@marmara.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3548-1217>

Makale Bilgisi / Article Information

<http://dx.doi.org/10.29238/tbd.2007.42250>

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received:

Yayın Tarihi / Published: 25 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June 2020

Cilt / Volume: 28

Sayfa / Pages: 154-176

Öz: Bu araştırmanın amacı, ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okul içinde akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri farklı değişkenlere (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alıp almama durumu ve kardeş sayısı) göre incelemek ve bu problemleri çözmek için tercih ettikleri yolları belirlemektir. Karma model kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini, 2019-2020 eğitim öğretim yılı içinde, İstanbul'un Kadıköy ilçesinde bulunan bir özel okulun ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim görmekte olan toplam 255 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 129'u kız, 126'sı ise erkektir. Araştırmada nicel verileri toplamak amacıyla, araştırmacılar tarafından uzman görüşlerine başvurularak hazırlanan "Sosyal Problem Çözme Anketi" kullanılmıştır. Bu ankette, öğrencilerin seviyelerine uygun sekiz örnek olay yer almaktadır. Örnek olaylarda sırasıyla; mızıkçılık, dışlanma, sözel-fiziksel şiddet, verilen sözün tutulmaması, eşyaların izinsiz kullanımı, bastırma ve yönetme, birbirini dinlememe sorunları yer almaktadır. Öğrencilerin, okudukları her bir örnek olay için "Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?" sorusuna yanıtları aranmış olup cevap seçeneklerinden yalnızca bir tanesini işaretlemeleri istenmiştir. Araştırmanın nitel verilerini toplamak amacıyla, odak grup görüşmesi ve gözlem yapılmıştır. Odak grup görüşmesinde, aykırı durum örnekleme modelinden yararlanılmıştır. Yapılan odak görüşme, ses kayıt cihazı ve yazılı olarak; yapılan gözlem ise yazılı olarak kaydedilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen nicel veriler, SPSS programı ile nitel veriler ise içerik analizi ve betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözmek için üçüncü bir kişiye ihtiyaç duydukları, katılımcı öğrencilerin yaşadıkları sosyal problemlerin çözümünde akranları tarafından kibarca uyarılma davranışını beklerken benzer sosyal problem durumlarında kendilerinin kaba davranışlar sergileyerek problem durumunu çözüme kavuşturmaya çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında öğrencilerin sosyal problemlerini kendi başlarına çözebilmeleri için desteklenmeleri, sorunlarını çözerken duygularını yönetebilmeleri, Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler derslerinde bu becerilerin desteklenmesi gibi öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, Sosyal Beceri, Akran İlişkisi, Problem Çözme, Sosyal Problem Çözme

Abstract:

The purpose of this research is to study the social problems that 2nd and 3rd graders confront with their peers in the school with respect to variables such as age, sex, preschool education status and number of siblings, and also to investigate how these 2nd and 3rd graders solve these problems. The sample of this mixed method research constitutes of 255 2nd and 3rd graders at a private school in Kadıköy, İstanbul in school year of 2019-2020. 129 of the participants are female and 126 are male. In order to gather quantitative data, "Social Problem Solving Survey" is prepared and used in consultation with experts. This survey includes 8 exemplary incidences. These incidences are disobeying the rules of a game, exclusion, verbal-physical violence, breaking a promise, unauthorized use of a belonging, assertion of dominance and not listening to each other. Answers to "If you have this problem, what

¹ Bu çalışma; Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Zeliha Nurdan Baysal danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Ayrıca 22-23 Şubat 2020 tarihinde yapılan Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu (USVES)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

would you do to solve it?” are sought and the participants are asked to choose only one of the options given. For qualitative data, observation and focus grup discussion is used. In focus group discussions, exteme sampling model is used. Both observations and focus group discussions are written down and discussions are also recorded by a recording device. Quantitative data gathered through the survey is analyzed using SPSS software. For qualitative data, methods of content analysis and descriptive analysis is used. It’s found that male students are more likely to need a 3rd party to involve than females in order to solve these problems. Besides, while some of the participants expect their peers to kindly warn them, it’s observed that they tried to force their way into a solution themselves, in a case of a social problem. In light of these findings, students need to be supported in order to solve their social problems by themselves, they need to be able to manage their feelings, furthermore these abilities should be taught in classes such as Life Sciences and Social Studies.

Keywords: Primary School, Social Skill, Peer Relations, Problem Solving, Social Problem Solving

GİRİŞ

Eğitim öğretim faaliyetleriyle en temelde gerçekleştirilmeye çalışılan amaçlardan biri, içinde bulunduğumuz çağa uyum sağlayan nesiller yetiştirmektir. Erken çocukluk döneminden itibaren okullar aracılığıyla sürdürülen eğitim öğretim faaliyetleri, gelecek nesli yeni döneme hazırlamayı amaçlamaktadır. Çağın ihtiyaçlarının değişmesi ile çocukların desteklenmesi gereken alanlar farklılaşmaktadır. Bu sebeple yürütülen akademik ve sosyal faaliyetlerle yirmi birinci yüz yıl becerilerinin öğrencilere kazandırılması beklenmektedir. Mutlu, insan ilişkilerinde başarılı bireylerin yetişmesi hem toplum refahı hem de bireysel refah seviyesi açısından gereklidir. Bireyin ve toplumun uyumu göz önüne alındığında birlikte çalışma ve yaşayabilmede gerekliliklerin farkında, eleştirel düşünen, sorgulayan, problem çözme ve karar verme becerilerini etkili kullanan ve sosyal problem çözme becerilerine sahip bireylere duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da artmaktadır.

Günümüz insanının bir arada sağlıklı bir şekilde çalışabilme ve yaşayabilmesi bu kadar önemliyken insanlar arası ilişki ve iletişimde anlaşmazlık ve çatışmaların yaşanması da kaçınılmazdır. Bu durumun uygun yollarla üstesinden gelinmesi de aynı ölçüde değerlidir². Yaşanan çatışma ve anlaşmazlıkların üstesinden gelinmesi, bireylerin erken yaşlardan itibaren kazanması gereken çatışma çözme becerileri ile doğrudan orantılıdır.

Bireyler arasında yaşanan güçlükleri aşabilmek için düşünme becerilerine sahip olmak gerektiği vurgulanmakta, sosyal problem çözme becerilerinin çok erken yaşlardan itibaren desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir³. Bireylerin diğer bireylerle kurdukları iletişimin şekli sosyal ilişkileri hakkında fikir vermektedir. Kurulan iletişimlerde bazı sorunlarla karşılaşmak olağan olarak kabul görmekteyken bu sorunlara karşı yaklaşımda benimsenen tarz, insanın sosyal yaşamının önemli belirleyicilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır⁴. Tüm bu açılardan bakıldığında bireyler arası kurulan her tür ilişkide karşılaşılabilecek sorunlar hayatın kaçınılmaz bir parçasıdır.

² Ebru Uzunkol – Elif Özdemir Yılmaz, “İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi* 8/4 (Aralık Ek Sayı 2018): 351-363.

³ Şakire Anlık - Çağlayan Dinçer, “The Evaluation of the Interpersonal Problem Solving Skills of the Children Attending to the Preschools Applying Different Educational Approaches”, *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences* 38/1 (2005): 149-166.

⁴ Elif Yılmaz, *48-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin ve Akran İlişkilerinin İşitsel Muhakeme ve İşlem Becerileri Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2016), 36.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

İnsan, yaşamını sosyal etkileşim ve ilişkiler ağı içinde sürdürmektedir. Sağlıklı sosyal etkileşimin kurulması her birey için önem taşımaktadır. Bunun yolu ise erken çocukluk döneminden itibaren sosyal ilişkilere önem vermekten geçmektedir. Çocukların sosyal davranışlarında etkileşimde oldukları önemli iki grup söz konusudur: Aile ve akranlar. Çocuğun sosyal davranışı, aile ve akranların tepkileri bağlamında ele alınmaktadır⁵. Çocuklar ilk ilişkilerini yetişkinlerle kurmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında çocuk-yetişkin ilişkisi eşit bir ilişki olarak kabul görmemektedir. Çocuk, yetişkinden daha güçsüzdür ve yetişkiye bağımlı bir süreçten geçmektedir. İlerleyen zamanlarda akranları ile ilişkiler ağı içine girmeye başlayan çocuk, çocuk-yetişkin ilişkisine göre çok daha eşit bir ilişkiler ağı içinde yer alacaktır. Bu sebeple de akranlar arası kurulan ilişkiler her geçen gün çocuk özelinde daha da değer kazanacaktır⁶. Çocuklar gelişirken aile, arkadaşlar, okul ve diğer toplumsallaşma kaynaklarından dolayı ve doğrudan yollarla etkilenecek sosyal becerileri kazanmaktadır⁷. Çocuk üzerinde pek çok faktörün varlığını korumasının yanı sıra akran gurubunun etkisi çocuk büyüdükçe artmakta ve özellikle ergenlik döneminde en üst seviyeye ulaşmaktadır.

Çocukların akranları ile kurdukları ilişki ve iletişimde, hangi davranışlarının kabul edileceği, hangilerinin edilmeyeceği aldıkları tepkilere göre öğrenecekleri bir süreçtir. Sosyal beceriler, tam olarak iki akran arasında güç dengesi bulunan akran ilişkisinde ya da akranların birbirleriyle olan mücadelesinde öğrenilmektedir. Bu sebeple çocukların gösterdikleri sosyal davranışların akranları tarafından kabulü, çocuğun yeterli sosyal beceriye sahip olması ile doğrudan ilişkilidir⁸. Bu kabul, sergilediği sosyal davranışa bağlıdır. Davranışları sebebiyle kabul görmeyen çocuk, zamanla kısır döngü içine girecek ve tamamen yalnızlaşma riski ile karşı karşıya kalacaktır. Tüm bunlar, mutlu ve toplum ile uyum içerisinde olan bireylerin yetişmesi için sosyal becerilerin erken çocukluk yıllarından itibaren kazandırılmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Gelişimde büyük rol oynayan akran ilişkileri, çocuğun sosyal davranış becerilerini geliştirebilmesi için pek çok fırsat sağlamaktadır. Çocuklar bu süreçte, arkadaşlık kurabilmenin ve farklı oyun etkinlikleri içinde yer almanın akran grubu tarafından gördükleri kabule bağlı olduğunu fark ederler. Çocuk, kimi zaman bu gruba dahil olmak, zaman geçirmek istemese bile kolaylıkla akran grubu içinden çıkamamaktadır. Çünkü çocuklar, mutlu olsalar da olmasalar da zamanlarının büyük bir kısmını okulda akranları ile geçirmektedir⁹. Bütünüyle bakıldığında okul yaşamına başlayan her bir çocuk, akran grubunun ayrılmaz bir parçasıdır ve içinde bulunduğu ortam da grubun bir parçası olması konusunda bazı zorunluluklar getirmektedir. Çocuğun bu sosyal ortamı, yaşanan sosyal problemlerle başa çıkmasını da zorunlu kılmaktadır.

Çoğu beceride olduğu gibi sosyal problem çözme becerisinin kazanılmasında da kritik dönem, erken çocukluk dönemidir. Erken çocukluktan itibaren edinilen sosyal problem çözme becerileri, orta çocukluk dönemi olarak adlandırılan 7-11 yaş aralığını da etkilemektedir. Çocuklar bu dönemde, aileleri dışındaki bireylerle de iletişim kurarak sosyalleşmektedir¹⁰. Çocukların akranları ile olan ilişkileri bu dönemde giderek artmaktadır.

Dolayısıyla sosyal problem çözme becerileri üzerinde rol oynayan bireysel faktörlerin belirlenmesi amacıyla planlanan araştırmalarda öncelikli olarak yaş ve cinsiyet değişkenlerinin ele alındığı görülmekte hatta bazı çalışmaların sadece bu değişkenlerin

⁵ Filiz Çetin v.dğr., *Çocuklarda Sosyal Beceriler* (İstanbul: Epsilon Yayınları, 2002) 19.

⁶ Çetin v.dğr., *Çocuklarda Sosyal Beceriler*, 20.

⁷ Morgan Stanley, *Çocuk ve Beceri*, trc. İlayda Özbaş (İstanbul: Ekinoks Yayıncılık, 2009) 25-29.

⁸ Çetin v.dğr., *Çocuklarda Sosyal Beceriler*, 15.

⁹ Çetin v.dğr., *Çocuklarda Sosyal Beceriler*, 19-20.

¹⁰ Laura E. Berk, "Erken Çocuklukta Duygusal ve Sosyal Gelişim" çev. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan, *Bebekler ve Çocuklar: Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 372.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

etkisini araştırmak üzere yapıldığı dikkati çekmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmaların çoğunun sonuçları yaşla birlikte çocukların sosyal problem çözme becerilerinde daha etkin olduklarına işaret etmektedir¹¹. Fakat hem yurt içi hem de yurt dışı bazı çalışmalarda çocukların yaşı sosyal temelli problem çözme becerisi üzerinde etkili bulunmamaktadır¹². Cinsiyet faktörü için de benzer şekilde bazı çalışmalar öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bazı çalışmalar ise farklılık göstermediğini bulgulamıştır¹³.

İlkokul çağından itibaren öğrencilerin entelektüel gelişimleri söz konusu olmaktadır. İlkokul çağı çocukları, entelektüel uyaranlara tepki gösterebilecek yeteneklere sahiptir. Yirmi birinci yüzyılın en kritik becerilerinin başında eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve iş birliği becerileri gelmektedir. Bu becerilerin entegre şekilde gelişmesi, çocukların bir ömür boyunca gelişimlerine ve çağın gereksinimlerini karşılayan sosyal bireylere dönüşme konusunda zemin hazırlamaktadır. Öğrencilerin sosyal problem çözme becerisine sahip olmaları günlük yaşamla bağlantılı problemleri ve zorlukları çözme konusundaki ihtiyaçları da ortaya çıkarmaktadır¹⁴. Öğrencilerin, problem çözme sürecindeki mevcut sorunu fark etme, problemi güçlü şekilde ifade etme konularında büyük bir istek içinde oldukları ancak yetersiz sosyal beceri eğitimi sebebiyle sorunu güçlü şekilde fark etme ve sorunu çözme konusunda sınırlı anlayışa sahip oldukları görülmektedir.

Orta çocuklukta çocuklar, tıpkı yetişkinler gibi sosyal ilişkiler kurmakta ve çatışmalar yaşamaktadır¹⁵. Çocukların okul yaşantısı ile birlikte sosyal alanlarının çeşitlenmesi, yaşadıkları problemlerin de çeşitlenmesine yol açmaktadır. Çocukların akranları ile yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihleri, ileriki yıllara da etki edecektir. Bu sebeple çocukların edindikleri bu becerilerin, akranların kabulü ile doğrudan ilgili olan çocuğun sosyal-duygusal açıdan gelişimine de etki edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır¹⁶. Bu derece önem arz eden sosyal problem çözme becerilerine, erken çocukluktan itibaren gereken önemin gösterilmesi, eğitici ve önleyici faaliyetlere yer verilmesi, gelecek yıllarda çocukların sağlıklı ilişki ve iletişim içinde olmalarına katkı sağlayacaktır.

Sosyal problem çözme becerisi eğitim programı alan ilkökul öğrencilerinin, potansiyel olarak zor sosyal durumlarla başa çıkma yetenekleri, eğitim almamış olan ilkökul öğrencilerine göre

¹¹ Meziyet Arı – E. Helin Yaban, “9-11 Yaşındaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinde Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları”, *Eğitim ve Bilim* 37/164 (2012): 188-203.

Şuheda Bozkurt Yükcü – Haktan Demircioğlu, “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi* 1/2 (2017): 216-238.

Elif Yılmaz – Kezban Tepeli, “60-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 172/172 (2013): 117-130.

E. Helin Yaban – Arzu Yükselen, “Korunmaya Muhtaç Yedi-On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet* 18/1 (2007): 49-67.

¹² Temiz Dönüş, *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2019), 70.

¹³ Sue Walker – Donna Berthelsen - Kym Irving, “Temperament And Peer Acceptance In Early Childhood: Sex And Social Status Differences”, *Child Study Journal* 31/3 (2001): 177-192.

Özlem Bal – Z. Fulya Temel, “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4- 6 Yaş Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme ve Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/1 (2014): 156-169.

Şuheda Bozkurt Yükcü, *Bağımsız Anaokullarına Devam Eden Çocukların Duygu Düzenleme Ve Sosyal Problem Çözme Becerileri İle Ebeveynlerinin Duygusal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2017).

¹⁴ Shofiyatun Nurlaili – Sapriya, “Effectiveness Social Inquiry Learning Model towards Students' Problem-Solving Skill in a Primary School”, *Proceedings of the 2019 4th International Conference on Information and Education Innovations* (July, 2019), 131.

¹⁵ Laura E. Berk, “Erken Çocuklukta Duygusal ve Sosyal Gelişim” çev. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan, *Bebekler ve Çocuklar: Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 372.

¹⁶ Uzunkol – Özdemir Yılmaz, “İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, 351-363.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

daha gelişmiş olduğu gözlemlenmektedir¹⁷. Böylece sosyal problem çözme becerisi eğitimi alan öğrencilerin bildirdikleri sosyal ve duygusal sorunların yaygınlığının azaldığı da ortaya konmaktadır.

Çocukların orta çocukluk dönemine denk gelen ilkökul çağında yaşadıkları sosyal problemler ve başa çıkma yöntemleri, onların sosyal ilişkilerini ve benlik kavramını doğrudan etkileyecektir. Alan yazın incelendiğinde çalışmaların pek çoğunun, sosyal gelişimde kritik dönem olmasından dolayı, okul öncesi öğrenciler ile sürdürüldüğü görülmektedir. İlkokul sonrası, ortaokul ve lise örneklemeleri üzerinde yapılan çalışmalar okul öncesinden sonra sıklık olarak dikkati çekmektedir¹⁸. Literatürde ilkökul çağı çocuklarının sosyal problem çözme becerileri üzerine yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür¹⁹. İlkokul, özellikle küçük sınıflar düzeyinde sosyal problem çözme konusunda çalışmalara duyulan ihtiyaç hem de değişkenlere göre alan yazında sonuçların farklılık göstermesinden hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışma, karma araştırma modelinde tasarlanmıştır. Karma araştırma, nitel ve nicel araştırmaların veya paradigmaların birlikte kullanıldığı bir modeldir²⁰. Karma araştırma, araştırmacının, araştırma problemlerini anlamak için hem nicel (kapalı uçlu) hem de nitel veriler (açık uçlu) topladığı, bu verileri birbiriyle bütünleştirdiği ve daha sonra iki farklı yolla elde ettiği verileri bütünleştirmenin avantajlarını kullanarak sonuçlar çıkardığı bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır²¹. Johnson ve Turner'e göre karma yöntem ile farklı yöntem, strateji ve yaklaşımlar temel alınarak veri toplama süreci çeşitlendirilir. Ayrıca karma yöntem ile ele alınan probleme yönelik farklı görüş ve bakış açılarıyla çözüm aranır²². Araştırmada nicel verileri açıklayabilmek için karma yöntem araştırmaları içerisinde yer alan açıklayıcı ardışık desen kullanılmıştır.²³ Bu araştırma kapsamında elde edilen nicel veriler çeşitli değişkenler açısından (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alıp almama durumu ve kardeş sayısı) incelenmiştir. Nicel verilerin toplanmasının ardından odak grup görüşmesi ile nitel veriler toplanmıştır.

EVREN, ÖRNEKLEM / ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın evreni, İstanbul Anadolu Yakası, Kadıköy ilçesinde bulunan bir özel ilkökulu ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim görmekte olan 255 öğrenciden oluşmaktadır. Bu okulun seçilme nedeni araştırmacılar için kolay ulaşımın sağlanabildiği uygun bir okul

¹⁷ Mg. Sawyer - C. Macmullin – B. Graetz – Ja Said – Jj Clark - P. Baghurst, "Social Skills Training for Primary School Children: A 1-Year Follow-Up Study", *Journal of Pediatrics and Child Health* 33/5 (March 2008): 378-383.

¹⁸ Sue Walker - Kym Irving - Donna Berthelsen, "Gender Influences on Preschool Children's Social Problem-Solving Strategies" *The Journal of Genetic Psychology* 163/2 (2002): 197-209.

Tsai-Yen Chung - Steven R. Asher, "Children's Goals and Strategies in Peer Conflict Situations", *Merrill-Palmer Quarterly* 42/1 (1996): 125-147.

¹⁹Dilek Özmen, *5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkilerinin Sosyal Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013).

Yılmaz, *48-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin ve Akran İlişkilerinin İşitsel Muhakeme ve İşlem Becerileri Açısından İncelenmesi*.

Temiz, *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*.

Serpil Pekdoğan, "5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16/4 (2016): 1946-1965.

²⁰ Ömer Oğuzhan Demir, "Nitel Araştırma Yöntemleri". *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. ed. Kaan Böke. 287-316. (İstanbul: Alfa Yayınları, 5. Basım, 2017), 411.

²¹ John W. Creswell, *Karma Araştırma Yöntemlerine Giriş*. Trc. Mustafa Sözbilir, (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 2.

²² Şener Büyükoztürk – E. Özcan Akgün – Şirin Karadeniz – Funda Demirel, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017).

²³ John W. Creswell, *Karma Araştırma Yöntemlerine Giriş*. Trc. Mustafa Sözbilir, (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 50-51.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

olmasıdır. Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan uygun örnekleme yönteminde (convenience/accidental/incidental sampling) zaman, para ve işgücü kaybını önleme temel amaç edinilir. Burada araştırmacı en ulaşılabilir ve maksimum tasarruf sağlayacak bir durum örnek üzerinde çalışır.²⁴ Örnekleme ise tüm bu öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Nicel verilerin toplanmasında çalışma evreninin tamamına, nitel verilerin toplanmasında ise çalışma evreninin bir kısmına ulaşılmıştır. Nicel verilerin elde edilmesinden sonra yapılan odak grup görüşmesinde aykırı durum örnekleme modelinden yararlanılmıştır.

Araştırmada örnekleme türlerinden amaçlı örneklem aykırı durum örnekleme ile iki grup seçilmiştir. Odak grup görüşmesinde, beşer kişilik bu iki grup ile görüşmeler yapılmıştır. Aykırı veya anormal durum örnekleme yönteminde araştırma, amacına yönelik olarak belirlenen ve araştırma sorularının cevaplanmasına en anlamlı katkıyı yapan iki uç örnek seçilmektedir.²⁵ Yapılan araştırmada aykırı durum, akranları ile en çok sosyal problem yaşayan öğrenciler ve en az sosyal problem yaşayan öğrenciler olarak belirlenmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın ilk aşamasında, uzman görüşüne başvurularak hazırlanmış anket formu kullanılmıştır. Uzmanlar; iki eğitim bilimci, bir program geliştirme ve bir sınıf öğretmenliği alan uzmanıdır. Anket soruları, ilkökul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranları ile aralarında yaşamakta olan güncel sorunlardan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Anket formunda yer alan örnek olaylar sekiz farklı başlıkta ele alınmıştır. Her bir örnek olayın içerdiği problem durumu farklıdır. Problem durumları sırasıyla: Mızıkçılık, verdiği sözü tutmamak, fiziksel ve sözel şiddet, eşyaların izinsiz kullanılması, oyundan dışlanma, arkadaşlarını bastırma ve yönetme, birbirini dinlememe, paylaşımcı olmama olarak belirlenmiştir. Problem durumunu yansıtan her örnek olayın ardından katılımcı öğrencilere “Sen metinde sözü edilen kişinin yaşadığı problemle karşılaştığında bu problemi çözmek için ne yaparsın?” sorusu yöneltilmektedir. Katılımcı öğrencilerin üç olumlu-üç olumsuz olarak belirlenen problem çözme tercihlerinden birini işaretlemesi istenmiştir. Ankette öğrencilere sunulan çözüm yolları; ağlarım, arkadaşımı kibar bir dille uyarırım, öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim, oyunu terk ederim/ortamdan uzaklaşırım, arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim, farklı bir çözüm yolu üretirim olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşaması olan nitel verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Bu formun oluşturulmasında da aynı uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Bu formda; Arkadaşların ile ne kadar sıklıkla sorun yaşıyorsun? Arkadaşların ile daha çok hangi konularda sorun yaşıyorsun?, Arkadaşın/arkadaşların ile bir sorun yaşadığında arkadaşının/arkadaşlarının bu sorunu nasıl çözmesini istersin? Sorunu çözmek için ne yapmalıdır? Arkadaşınla yaşadığın sorunu nasıl çözersin? ve

Doruk ve arkadaşları, teneffüste yerden yüksek oyunu oynuyorlardı. Oyun başladıktan bir süre sonra Ali de arkadaşlarının yanına giderek “Ben de sizinle oynayabilir miyim?” diye sordu. Doruk, “Hayır, sen hızlı koşamıyorsun! Bu oyunda bizimle oynayamazsın.” diyerek Ali’nin oyuna katılmasına izin vermedi. Diğer çocuklar da Doruk’un bu fikrini onayladılar ve Ali’yi oyuna almadılar.

dinlediğin örnek olayda yaşanan problem durumunu çözmek için farklı bir çözüm yolu üretmen gerekseydi bu çözüm yolu ne olurdu?

VERİLERİN ANALİZİ

²⁴ Şener Büyüköztürk – E. Özcan Akgün – Şirin Karadeniz – Funda Demirel – Ebru Kılıç Çakmak, Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2019), 95.

²⁵ Ali Baltacı, “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7/1 (2018): 231-274.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Bu bölümde, araştırmanın amaç ve alt amaçlarına yönelik toplanan nicel ve nitel verilerin analizine ve bulgularına yer verilmiştir. Sosyal Problem Çözme Anketi ile elde edilen nicel verilerin analiz edilmesinde SPSS programı kullanılmış, bulguların analizinde her bir alt amaç için frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Katılımcı öğrencilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde elde edilen nitel verilerin analizinde ise içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizi, birbiri ile benzer olan verileri belirli kavramlar ve temalar altında bir araya getirmeyi, okuyucuya elde edilen verileri anlayabileceği bir düzende sunmayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır. İçerik analizi yöntemi, toplanan verileri, kavramlara ve ilişkilere ulaştırmaktadır²⁶.

BULGULAR

Aşağıda ilk olarak “Sosyal Problem Çözme Anketi” ile elde edilen verilerin bulguları, daha sonra ise odak grup görüşmesi ile elde edilen verilerin bulguları tablolar halinde sunulmuştur. İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerindeki dağılım Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerindeki dağılım nedir?

	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyarmam		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdan uzaklaşmam		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	1	0.4	179	70.2	15	5.9	9	3.5	15	5.9	36	14.1	255	100
Dışlanma	4	1.6	62	24.3	76	29.8	40	15.7	10	3.9	63	24.7		
Vurma	8	3.1	28	11	131	51.4	48	18.8	14	5.5	26	10.2		
Verdiği Sözü Tutmama	5	2	89	34.9	13	5.1	29	11.4	63	24.7	56	22		
İzinsiz Eşya Kullanımı	2	0.8	157	61.6	35	13.7	3	1.2	31	12.2	27	10.6		
Bastırma ve Yönetme	1	0.4	68	26.7	66	25.9	31	12.2	38	14.9	51	20		
Birbirini Dinlememe	4	1.6	80	31.4	28	11	51	20	37	14.5	55	21.6		
Paylaşımçı Olmama	8	3.1	34	13.3	97	38	15	5.9	23	9	78	30.6		

Tablo 1 incelendiğinde yaşanan mızıkçılık durumunda % 0.4 oranı ile en az tercih edilen sosyal problem çözme yolunun ağlamak, % 3.5 oranı ile ikinci tercih yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 5.9 oranı ile öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve arkadaşın durumu fark etmesini beklemek, % 14.1 oranı ile farklı bir çözüm yolu üretmek ve son olarak en çok tercih edilen çözüm yolunun ise % 70.2 oranı ile arkadaşlarımı kibar bir dille uyarmak olduğu görülmektedir. İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin, anketten elde edilen verilere göre herhangi bir mızıkçılık durumu ile karşılaştıklarında bu sorunu

²⁶ Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara, Seçkin Yayınları, 2005), 227.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

çözmek için en az ağlamayı tercih ederken, en çok arkadaşlarını kibar bir dil ile uyarmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Yaşanan dışlanma durumunda % 1.6 oranı ile ağlamak, % 3.9 oranı ile arkadaşın durumu fark etmesini beklemek, % 15.7 oran ile ortamdan uzaklaşmak, % 24.3 oranı ile arkadaşı kibar bir dil ile uyarmak, % 24,7 oranı ile farklı bir çözüm yolu üretmek, % 29,8 oranı ile öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin dışlanma durumunda en az ağlamayı, en çok öğretmenin sorunu çözmesi için yardım istemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin vurma davranışı karşısında % 3.1 oranı ile en az ağlamayı seçtikleri, en çok ise % 51.4 oranı ile öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istedikleri görülmektedir. Öğrencilerin verilen sözün tutulmaması, eşyaların izinsiz kullanılması, bastırma ve yönetme, birbirini dinlememe problem durumlarında yaşadıkları sosyal problemi çözmek için arkadaşlarını kibar bir dille uyarmayı tercih ettikleri, paylaşımcı olmama probleminde ise çözüm yolu için öğretmenden destek istedikleri görülmektedir.

Tablo 1’den elde edilen verilere göre, katılımcı öğrencilerin öngörülen tüm problem durumlarında problemin çözümü için en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşların kibar bir dille uyarılması olduğu ortaya konmaktadır. Tablo 2’de öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin yaşa göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2: İlkokula devam eden öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin yaşa göre dağılımı nedir?

	Yaş Grupları	Ağlamak		Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdan uzaklaşırım		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	7	1	5.6	8	44.4	1	5.6	1	5.6	1	5.6	6	33.3	18	100
	8	0	0	88	75.2	7	6	2	1.7	3	2.6	17	14.5	117	100
	9	0	0	83	69.2	7	5.8	6	5	11	9.2	13	10.8	120	100
Dışlanma	7	1	5.6	4	22.2	5	27.8	2	11.1	2	11.1	4	22.2	18	100
	8	2	1.7	25	21.4	36	30.8	16	13.7	5	4.3	33	28.2	117	100
	9	1	0.8	33	27.5	35	29.2	22	18.3	3	2.5	26	21.7	120	100
Vurma	7	1	5.6	2	11.1	9	50	5	27.8	0	0	1	5.6	18	100
	8	5	4.3	11	9.4	61	52.1	19	16.2	9	7.7	12	10.3	117	100
	9	2	1.7	15	12.5	61	50.8	24	20	5	4.2	13	10.8	120	100
Verdiği Sözü Tutmama	7	2	11.1	3	16.7	0	0	1	5.6	7	38.9	5	27.8	18	100
	8	2	1.7	42	35.9	7	6	13	11.1	29	24.8	24	20.5	117	100
	9	1	0.8	44	36.7	6	5	15	12.5	27	22.5	27	22.5	120	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	7	1	5.6	7	38.9	3	16.7	0	0	5	27.8	2	11.1	18	100
	8	0	0	77	65.8	18	15.4	1	.9	8	6.8	13	11.1	117	100
	9	1	.8	73	60.8	14	11.7	2	1.7	18	15.0	12	10.0	120	100
Bastırma ve Yönetme	7	1	5.6	5	27.8	7	38.9	1	5.6	1	5.6	3	16.7	18	100
	8	0	0	21	17.9	33	28.2	20	17.1	16	13.7	27	23.1	117	100

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

	9	0	0	42	35.0	26	21.7	10	8.3	21	17.5	21	17.5	120	100
Birbirini Dinlememe	7	1	5.6	6	33.3	3	16.7	3	16.7	1	5.6	4	22.2	18	100
	8	1	.9	38	32.5	11	9.4	19	16.2	19	16.2	29	24.8	117	100
	9	2	1.7	36	30.0	14	11.7	29	24.2	17	14.2	22	18.3	120	100
Paylaşımçı Olmama	7	1	5.6	1	5.6	3	16.7	2	11.1	1	5.6	10	55.6	18	100
	8	5	4.3	18	15.4	45	38.5	6	5.1	8	6.8	35	29.9	117	100
	9	2	1.7	15	12.5	49	40.8	7	5.8	14	11.7	33	27.5	120	100

Tablo 2 incelendiğinde; 7 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık, izinsiz eşya kullanımı ve birbirini dinlememe problemlerinde arkadaşlarını kibar bir dille uyardıkları; dışlanma, vurma, bastırma ve yönetme problemlerinde öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istedikleri; paylaşımçı olmama probleminde farklı bir çözüm yolu ürettikleri ve son olarak verilen sözün tutulmadığı problem durumunda ise arkadaşının durumu fark etmesi için bekledikleri görülmektedir. 8 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık, verdiği sözü tutmama, eşyaların izinsiz kullanımı ve birbirini dinlememe problem durumlarında arkadaşlarını kibar bir dille uyarma yoluna gittikleri; dışlanma, vurma, bastırma ve yönetme ve paylaşımçı olmama problem durumlarında sorunu çözmesi için öğretmenden yardım istedikleri görülmektedir. 9 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık, verilen sözün tutulmaması, bastırma ve yönetme, eşyaların izinsiz kullanımı ve birbirini dinlememe problem durumlarında arkadaşlarını kibar bir dille uyarma yoluna gittikleri; dışlanma, vurma ve paylaşımçı olmama problem durumları ile karşılaştıklarında öğretmenden sorunu çözmesi için destek istedikleri görülmektedir.

Tablo 2’den elde edilen bulgulara göre, 7 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması ve paylaşımçı olmama problem durumlarında diğer yaş grubundaki katılımcılardan farklı olarak durumun fark edilmesi için bekledikleri ve farklı bir çözüm yolu ürettikleri görülmektedir. 9 yaşındaki katılımcılar ise bastırma ve yönetme problem durumunda diğer yaş grubundaki katılımcılardan farklı olarak arkadaşlarını uyarmayı tercih etmektedir. Diğer tüm problem durumlarında tüm katılımcı öğrenciler aynı problem çözme tercihinde bulunmuşlardır. Aşağıda öğrencilerin Sosyal problem çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: İlkokula devam eden öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı nedir?

	Cinsiyet	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdaki arkadaşlarımla		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	Kız	0	0	98	76.0	5	3.9	2	1.6	7	5.4	17	13.2	129	100
	Erkek	1	.8	81	64.3	10	7.9	7	5.6	8	6.3	19	15.1	126	100
Dışlanma	Kız	1	.8	36	27.9	33	25.6	19	14.7	6	4.7	34	26.4	129	100
	Erkek	3	2.4	26	20.6	43	34.1	21	16.7	4	3.2	29	23.0	126	100
Vurma	Kız	4	3.1	21	16.3	60	46.5	25	19.4	7	5.4	12	9.3	129	100
	Erkek	4	3.2	7	5.6	71	56.3	23	18.3	7	5.6	14	11.1	126	100
Verdiği Sözü	Kız	1	.8	44	34.1	5	3.9	12	9.3	35	27.1	32	24.8	129	100

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Tutmama	Erkek	4	3.2	45	35.7	8	6.3	17	13.5	28	22.2	24	19.0	126	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	Kız	1	.8	88	68.2	10	7.8	3	2.3	14	10.9	13	10.1	129	100
	Erkek	1	.8	69	54.8	25	19.8	0	0	17	13.5	14	11.1	126	100
Bastırma ve Yönetme	Kız	0	0	40	31.0	32	24.8	14	10.9	19	14.7	24	18.6	129	100
	Erkek	1	.8	28	22.2	34	27.0	17	13.5	19	15.1	27	21.4	126	100
Birbirini Dinlememe	Kız	1	.8	47	36.4	12	9.3	18	14.0	22	17.1	29	22.5	129	100
	Erkek	3	2.4	33	26.2	16	12.7	33	26.2	15	11.9	26	20.6	126	100
Paylaşımcı Olmama	Kız	4	3.1	14	10.9	45	34.9	3	2.3	17	13.2	46	35.7	129	100
	Erkek	4	3.2	20	15.9	52	41.3	12	9.5	6	4.8	32	25.4	126	100

Tablo 3'te öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri cinsiyete göre incelendiğinde; kız öğrencilerin yaşanan mızıkçılık, dışlanma, verilen sözün tutulmaması, eşyaların izinsiz kullanımı, bastırma ve yönetme, birbirini dinlememe problem durumlarında arkadaşlarını kibar bir dille uyarmayı tercih ettikleri; vurma probleminde sorunu çözmesi için öğretmenden destek aldıkları ve son olarak paylaşımcı olmama probleminde sorunu çözmek için farklı bir çözüm yolu ürettikleri görülürken erkek öğrencilerin mızıkçılık, verilen sözün tutulmaması, eşyaların izinsiz kullanımı, birbirini dinlememe problem durumlarında arkadaşlarını kibar bir dille uyarmayı tercih ettikleri; vurma, dışlanma, bastırma ve yönetme, paylaşımcı olmama problem durumları ile karşılaştıklarında sorunun çözülmesi için öğretmenden destek istedikleri görülmektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre yaşadıkları problem durumlarının çözümünde öğretmen desteğine daha çok ihtiyaç duydukları görülmektedir. Öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: İlkokula devam eden öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre dağılımı nedir?

	Okul öncesi eğitim	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyarıyorum		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdan uzaklaşıyorum		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	Alan	0	0	4	36.4	4	36.4	0	0	0	0	3	27.3	11	100
	Almayan	1	.4	175	71.7	11	4.5	9	3.7	15	6.1	33	13.5	244	100
Dışlanma	Alan	0	0	3	27.3	4	36.4	3	27.3	0	0	1	9.1	11	100
	Almayan	4	1.6	59	24.2	72	29.5	37	15.2	10	4.1	62	25.4	244	100
Vurma	Alan	0	0	1	9.1	7	63.6	0	0	2	18.2	1	9.1	11	100
	Almayan	8	3.3	27	11.1	124	50.8	48	19.7	12	4.9	25	10.2	244	100
Verdiği Sözü Tutmama	Alan	0	0	4	36.4	1	9.1	1	9.1	4	36.4	1	9.1	11	100
	Almayan	5	2.0	85	34.8	12	4.9	28	11.5	59	24.2	55	22.5	244	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	Alan	0	0	7	63.6	3	27.3	0	0	0	0	1	9.1	11	100
	Almayan	2	.8	150	61.5	32	13.1	3	1.2	31	12.7	26	10.7	244	100
Bastırma ve Yönetme	Alan	0	0	3	27.3	3	27.3	0	0	3	27.3	2	18.2	11	100
	Almayan	1	.4	65	26.6	63	25.8	31	12.7	35	14.3	49	20.1	244	100
Birbirini Dinlememe	Alan	1	9.1	2	18.2	0	0	4	36.4	0	0	4	36.4	11	100
	Almayan	3	1.2	78	32.0	28	11.5	47	19.3	37	15.2	51	20.9	244	100
Paylaşımcı Olmama	Alan	0	0	4	36.4	1	9.1	0	0	2	18.2	4	36.4	11	100
	Almayan	8	3.3	30	12.3	96	39.3	15	6.1	21	8.6	74	30.3	244	100

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Tablo 4'te öğrencilerin okul öncesi değişkenine göre sosyal problem çözme tercihleri incelendiğinde okul öncesi eğitim alan ve almayan tüm katılımcıların mızıkçılık, verilen sözün tutulmaması, eşyaların izinsiz kullanımı, bastırma ve yönetme problem durumlarında arkadaşlarını kibar bir dille uyarmayı tercih ettikleri; dışlanma ve vurma problem durumunda sorunu öğretmenin çözmesi için yardım istedikleri; birbirini dinlememe problem durumunda okul öncesi eğitim alan öğrencilerin sorunu çözmek için ortamdaki uzaklaşmayı ve farklı bir çözüm yolu üretmeyi tercih ederken okul öncesi eğitim almamış olan öğrencilerin aynı problem durumlarında sorunu çözmek için arkadaşlarını kibar bir dille uyarmayı ve öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Tablo 5'te öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin kardeş sayısına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 5: İlkokula devam eden öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin kardeş sayısına göre dağılımı nedir?

	Kardeş Sayısı	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyandırım		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdaki uzaklaşırım		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	Yok	1	.8	90	70.3	9	7.0	5	3.9	7	5.5	16	12.5	128	100
	1	0	0	78	71.6	4	3.7	4	3.7	7	6.4	16	14.7	109	100
	2 ve üstü	0	0	11	61.1	2	11.1	0	0	1	5.6	4	22.2	18	100
Dışlanma	Yok	4	3.1	33	25.8	35	27.3	21	16.4	4	3.1	31	24.2	128	100
	1	0	0	25	22.9	33	30.3	17	15.6	6	5.5	28	25.7	109	100
	2 ve üstü	0	0	4	22.2	8	44.4	2	11.1	0	0	4	22.2	18	100
Vurma	Yok	6	4.7	12	9.4	60	46.9	27	21.1	8	6.3	15	11.7	128	100
	1	2	1.8	12	11.0	61	56.0	18	16.5	6	5.5	10	9.2	109	100
	2 ve üstü	0	0	4	22.2	10	55.6	3	16.7	0	0	1	5.6	18	100
Verdiği Sözün Tutmama	Yok	3	2.3	44	34.4	10	7.8	17	13.3	30	23.4	24	18.8	128	100
	1	2	1.8	39	35.8	2	1.8	10	9.2	27	24.8	29	26.6	109	100
	2 ve üstü	0	0	6	33.3	1	5.6	2	11.1	6	33.3	3	16.7	18	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	Yok	2	1.6	73	57.0	19	14.8	1	.8	15	11.7	18	14.1	128	100
	1	0	0	74	67.9	14	12.8	2	1.8	13	11.9	6	5.5	109	100
	2 ve üstü	0	0	10	55.6	2	11.1	0	0	3	16.7	3	16.7	18	100
Bastırma	Yok	1	.8	23	18.0	40	31.3	14	10.9	20	15.6	30	23.4	128	100

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

ve Yönetme	1	0	0	37	33.9	24	22.0	12	11.0	18	16.5	18	16.5	109	100
	2 ve üstü	0	0	8	44.4	2	11.1	5	27.8	0	0	3	16.7	18	100
Birbirini Dinlememe	Yok	3	2.3	37	28.9	14	10.9	24	18.8	19	14.8	31	24.2	128	100
	1	1	.9	38	34.9	7	6.4	27	24.8	16	14.7	20	18.3	109	100
	2 ve üstü	0	0	5	27.8	7	38.9	0	0	2	11.1	4	22.2	18	100
Paylaşımçı Olmama	Yok	7	5.5	16	12.5	41	32.0	10	7.8	12	9.4	42	32.8	128	100
	1	1	.9	14	12.8	47	43.1	5	4.6	9	8.3	33	30.3	109	100
	2 ve üstü	0	0	4	22.2	9	50.0	0	0	2	11.1	3	16.7	18	100

Tablo 5 incelendiğinde, tüm kardeş kategorilerinde yer alan katılımcı öğrencilerin aynı problem durumları karşısında aynı problem çözme yolunu tercih ettikleri ancak birbirini dinlememe probleminde iki ve üzeri kardeşi olan katılımcıların sorunun çözümü için öğretmenden destek aldıkları ve paylaşımçı olmama probleminde kardeşi olmayan katılımcıların sorunun çözümü için farklı bir çözüm yolu üretmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın nitel bulguları aşağıda tablolar halinde sunulmuş, öğrenci ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak öğrencilerin sosyal problemlerine yaklaşımları ve çözüm önerileri daha derinlemesine ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tablo 6'da katılımcı öğrencilerin arkadaşları ile ne kadar sıklıkta problem yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 6: Okulda arkadaşlar ile yaşanan sorunların sıklığı

Kavramlar	(f)
Haftada en az bir	3
Haftada iki ve üzeri	2
İki üç haftada bir	2
Ayda bir ve üzeri	2
Gün aşırı	1
Hiç	0

Tablo 6'da odak grup görüşmesinde katılımcıların okuldaki akranlarıyla problem yaşama durumunu gün aşırı, haftada en az bir, haftada iki ve üzeri, iki üç haftada bir, ayda bir olmak üzere beş farklı kategoride ifade ettikleri görülmektedir. Kaydedilen veriler incelendiğinde akranlarıyla hiç problem yaşamayan öğrencilerin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların % 60'ının haftada en az bir problem yaşadığı da görülmektedir. Aşağıda katılımcı öğrencilerin "Arkadaşların ile ne kadar sıklıkla sorun yaşıyorsun?" sorusuna ilişkin cevaplarına doğrudan örnekler yer almaktadır:

1 Nolu Öğrenci: *Her hafta illa bir kere.*

6 Nolu Öğrenci: *Az, ayda bir.*

9 Nolu Öğrenci: *Gün aşırı.*

Tablo 7'de öğrencilerin arkadaşları ile yaşadıkları problem durumları yer almaktadır.

Tablo 7: Okulda arkadaşlar ile yaşanan problem durumları

Kavramlar	(f)
-----------	-----

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Takım kurma/ Takım arkadaşlarının belirlenmesi	6
Oyun kurallarına uymama/mızıkçılık	5
Oyunu sürdürme	2
Boy sırasına geçme	1
Oyun seçmeye karar verme	1
Kendi isteğini uygulatma	1
Oyun sırasına uymama	1
Okul kurallarına uymama	1
Yemekhanede yer kapma	1
Toplam	19

Tablo 7 incelendiğinde odak grup görüşmesinde yer alan öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinde birden fazla sorunla karşılaştıkları görülmektedir. Öğrenciler arasında en yaygın ve ortak olarak yaşanan problem durumunun takım kurma/takım arkadaşlarının belirlenmesi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber oyun kurallarına uymama/mızıkçılık probleminin de yaygın problemlerden biri olduğu dikkati çekmektedir. Aşağıda katılımcı öğrencilerin “Arkadaşların ile daha çok hangi konularda sorunlar yaşarsın?” sorusuna ilişkin cevaplarına doğrudan örnekler verilmiştir:

1 Nolu Öğrenci: *Oyun kurallarına uyma, mızıkçılık.*

2 Nolu Öğrenci: *Kurallara uyulmaması ve uymayanların cezalandırılması.*

5 Nolu Öğrenci: *Sorun yaşadığında ortamın terk edilmesi. Oyun duruyor, devam edemiyoruz.*

Tablo 8’de yaşanan problem durumunda arkadaştan beklenen çözümlerin neler olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Yaşanılan problem durumunda arkadaşın çözümüne ilişkin beklentiler

Kavramlar	(f)
Kibarca konuşmak	9
Özür dilemek	3
Ortak bir yol bulmak	2
Kuralları tekrarlamak	2
Vurmamak	1
Sakin kalmak	1
Hatayı sorgulamak	1
Hatayı fark ettirmek	1
Yanına gidip konuşmak/Terk etmemek	1
Yanlış söylemek	1
Oyuna ara vermek	1
Hatayı telafi etmek	1
Eşit çözüm yoluna gitmek	1
İletişime fırsat vermek	1
Toplam	26

Tablo 8 incelendiğinde, odak grup görüşmesinde yer alan öğrencilerin, arkadaşlarıyla yaşadıkları problemlerin çözümünde tercih edilmesini istedikleri yolların en başında, kibarca konuşmak yer almaktadır. Bu sırayı özür dilemek, ortak bir yol bulmak ve kuralları tekrarlamak takip etmektedir. Yine görüldüğü üzere öğrencilerin birden fazla çözüm beklentisi bulunmaktadır. Bu tablodan hareketle öğrencilerin anlaşılmaya ihtiyaç duyduklarını söylenebilir. Aşağıda katılımcı öğrencilerin “Arkadaşın/arkadaşların ile sorun yaşadığında arkadaşının/arkadaşlarının bu sorunu nasıl çözmesini istersin? Sorunu çözmek için ne yapmalı?” sorusuna ilişkin cevaplarına doğrudan örnekler yer verilmiştir:

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

1 Nolu Öğrenci: *Konuşarak çözmeli, kibarca.*

3 Nolu Öğrenci: *Oyun ile ilgiliyse oyuna mola vermeli ve kibarca kuralları yeniden anlatmasını isterim.*

7 Nolu Öğrenci: *Kibarca konuşup benden özür dilemeli. Hata bendeyse bana fark ettirmeli.*

Tablo 9’da öğrencilerin yaşadıkları soruna yönelik kendi çözümleri görülmektedir.

Tablo 9: Arkadaşlarla yaşanan sorunlarda kendi çözüm yolları

Kavramlar	(f)
Kontrolü kaybedip bağırarak, kızgın davranmak	6
Özür dilemek	4
Sorunu çözmeden unutmak	4
Ortamdan uzaklaşmak	3
Hatayı açıklamak	3
Kibarca konuşmak	2
Ağlamak	1
Öğretmenden yardım almak	1
Mesafe koymak	1
Toplam	25

Tablo 9 incelendiğinde odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin yaşadıkları problemler karşısında, kontrolü kaybedip bağırarak kızdıkları davranışlar sergiledikleri görülmektedir. İkinci olarak tercih edilen çözüm yolunda ise özür dilemek ve sorunu çözmeden unutup gitmek yer almaktadır. Ortamdan uzaklaşmak ve hatanın ne olduğunu açıklamak ise üçüncü çözüm yolu olarak görülmektedir.

Tablo 8. ve tablo 9 karşılaştırıldığında odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin, karşılaştıkları problem durumlarında karşı taraftan yaşanan sorunu sakince konuşarak çözmelerini beklerken aynı durumda kendilerinin olduğunda sakince konuşmak yerine kontrolü kaybedip bağırarak ve kızgın davranışlar sergilediklerini belirttikleri görülmektedir. Beklentiler ve tepkiler göz önüne alındığında zıt durumların ortaya çıkması dikkati çekmektedir. Aşağıda arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlarda bazı öğrencilerin belirttiği yaklaşım tarzlarından örnek ifadeler yer verilmiştir.

1 Nolu Öğrenci: *Önce sakın anlatırım. Yine anlamazsa ben de kızarım. Hatamı kabul etmiyorsa sinirlenir oradan uzaklaşıyorum ve konuyu kapatırım.*

3 Nolu Öğrenci: *Kaybetme korkum oluyor ve ağlıyorum. Kendim olamıyorum.*

4 Nolu Öğrenci: *Kibar davranmam gerekiyor ama biraz da kendimi kontrol edemiyorum. Böyle olduğunda bağırarak kızgın davranıyorum. Sorunu çözmeden unutuyoruz.*

2 Nolu Öğrenci: *Kibarca anlatırım. Anlamazsa biraz sert konuşurum.*

Tablo 10’da arkadaşlarla yaşanan sosyal problemlerde hangi farklı çözüm yollarının üretildiği görülmektedir.

Tablo 10: Farklı çözüm yollarının üretilmesi

Kavramlar	(f)
-----------	-----

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Öğretmenden yardım istemek	6
Başkaları ile oynamak	2
Farklı rol üstlenerek oyuna dâhil olmak	2
Kendini savunmak	2
Öğretmene şikâyet etmek	1
İstenmeyen durumu üstlenmek	1
Boş oturmak	1
Kitap okumak	1
Israrcı olmak	1
Uyum sağlamak	1
Güce değil eğlenceye dikkat çekmek	1
Toplam	19

Tablo 10’da odak grup görüşmesindeki katılımcıların yaşadıkları problem durumunda en çok ürettikleri çözüm yolunun öğretmenden yardım istemek olduğu görülmektedir. Bunu takip eden çözüm yolları ise başkaları ile oynamak, farklı bir rol üstlenerek oyuna dâhil olmak ve kendini savunmaktır. Öğrencilerin odak grup görüşmesinde verdikleri bazı cevapların doğrudan alıntılanmış hallerine aşağıda örnekler verilmiştir:

2 Nolu Öğrenci: *Öğretmene söylerim. O olmazsa rehber öğretmene söylerim. O kesin bir çözüm bulur, konuşur, beni oyuna alırlar.*

4 Nolu Öğrenci: *Öğretmene şikâyet ederim. Öğretmen yol bulamazsa başka bir arkadaş bulup oynarım. Onlar da kabul etmezlerse kitap okurum ya da boş otururum.*

5 Nolu Öğrenci: *Oyunda sadece hızlılar olmak zorunda değil.*

1 Nolu Öğrenci: *“Oynamak istediğimi tekrar dile getiririm. Oyuna uyum sağladım. Koşmadan da başarılı olabilirim.”*

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranları ile yaşadıkları sosyal problemleri çözmede tercih ettikleri yollar, araştırmada ele alınan değişkenlere göre farklılıklar göstermektedir. Öğrencilerin en çok sorun yaşadığı konu başlıkları belirlenerek hazırlanan Sosyal Problem Çözme Anketi’nden elde edilen bulgular, katılımcı öğrenciler ile yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular ile benzerlikler göstermektedir. Sosyal Problem Çözme Anketi’nden elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Öğrencilerin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözmede en çok tercih ettikleri yolların arkadaşların *kibar bir dille uyarılması* ve *sorunun çözümü için öğretmenden yardım istenmesi* şeklindedir.

Çubukçu ve Gültekin’in²⁷ “İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler”in neler olması gerektiğini araştırdıkları çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin en çok “haklarını koruma ve savunma” becerisini, “başarısız olunan bir durumla başa çıkma”, ve “işbirliği yapma” becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri kaydedilmiştir. Bunların dışında “özür dileme”, “ne yapacağına karar verme”, “başkalarının haklarına saygı gösterme”, “dinleme”, “problemin nedenlerini araştırma”, “duygularını ifade etme” ve “araştırma ve öğrenme isteği içinde olma” becerileri de ilköğretim öğretmenleri tarafından önemli görülmüştür. Bu çalışmada öğretmenlerin özür dileme, başkalarının haklarına saygı gösterme ve duygularını ifade etme öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler ile öğrencilerin eldeki çalışmada

²⁷ Zühal Çubukçu – Mehmet Gültekin, “İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler”, *Bilgi* 37 (Bahar 2006), 155-174.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

ifade ettikleri “*kibar bir dille uyarma*” davranışı benzer beklenen davranışlar olarak değerlendirilebilir.

Eldeki çalışmada öğrencilerin sosyal problemlerini çözmede en çok öğretmenden yardım istemeyi düşünmesi Baysal ve Korucu Çimşir²⁸ (2013) tarafından gerçekleştirilen beşinci sınıf öğrencilerinin kişilerarası sorunlarına gösterdikleri tepkileri değerlendirdikleri çalışmada öğrencilerin bu sorunlarını daha çok öğretmen katkılı çözdükleri sonucu ile benzerlik göstermektedir.

- Öğrencilerin, mızıkçılık, verilen sözün tutulmaması, birbirini dinlememe, eşyaların izinsiz kullanımı, bastırma ve yönetme sosyal problemlerinde sorunu çözmedeki tercihleri, arkadaşın *kibar bir dille uyarılması* olurken; vurma, paylaşımcı olmama ve dışlanma sosyal problem durumlarında ise sorunu çözmedeki tercihleri *öğretmenden destek alınması* olduğu görülmektedir.

Sorun birbirini dinlememe ya da eşyaların izinsiz kullanımı olduğunda öğrenciler olması beklenen şekilde *kibar bir dille uyarmayı* düşünmektedir. Buna karşın arkadaşlarıyla daha zorlanılan sosyal problemlerinde sorunun çözümünü kendilerinden daha güçlü ve yetkin olarak düşündükleri öğretmene başvurarak çözme düşünceleri dikkat çekicidir.

- Öğrencilerin okuldaki akranlarıyla sıklıkla yaşadıkları sosyal problemlerin, *takım kurma* ve *mızıkçılık* olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu sosyal problemlerin çözümünde arkadaşlarının kendilerini *kibar bir dille uyarmalarını* bekledikleri görülmektedir.

Oyunlar ilkökul öğrencileri için çok tercih edilen sosyal bir ortam sağlar. Öğrenciler grup oyunlarında kazandıklarını gerçek yaşamlarına yansıtırlar. Rekabet, her oyunun öncelikli kuralıdır denilebilir. Ancak oyun içerisinde rekabet adil bir şekilde sürdürülmediğinde, öğrenciler hileye başvurma, kendi çıkarlarını oyun kurallarının önüne koyma ve arkadaşını bertaraf ederek durumu kendi lehine çevirme gibi davranışlar gösterebilmektedir. Bu çerçevede grup oyunlarının ilişki, iletişim, etkileşim, işbirliği ve çatışma gibi temellere dayalı olmasından dolayı, öğrencilerin sosyal ve duygusal zekâ ve becerilerini geliştirmek için bir fırsat olduğu düşünülebilir²⁹. Takım kurmada ve rekabetin adil koşullarda oluşmasını olumsuz etkiledikleri durumlarda öğrencilerin arkadaşlarının kendilerini *kibar bir dille uyarmalarını* beklemeleri çatışmaları uygun bir şekilde çözmeye istekli olmalarını düşündürmektedir.

- Katılımcı öğrencilerin sosyal problemler karşısında sergiledikleri kendi davranışları dikkati çekmektedir. Öğrenciler *kibar bir dille uyarılmayı* beklerken benzer durumda kendilerinin *kızıp bağırarak* ve *kaba davranışlar sergileyerek sorunu çözdüklerini* belirttikleri görülmektedir. Kızıp bağırmanın yanında bir süre sonra *sorunu unuttukları* ve *yaşanan problem durumunu çözmeden ilişkilerine devam ettikleri* dikkati çekmektedir.

Kaya ve Engür Bircan³⁰, “Grup Oyunlarında Öğrenci Etkileşimlerinin İncelenmesi: Kim Biliyor? Oyunu Örneği” başlıklı altıncı sınıf öğrencilerle gerçekleştirdiği nitel çalışmalarında kişisel çıkar ve benmerkezci davranışlardan dolayı güç mücadelesi ve karşıdakini alt etme duygusunun, oyun içerisinde “rekabet”in önüne geçtiğini kaydetmişlerdir. Bunun yanında öğrencilerin birbirlerini dinlememeleri, birbirlerine karşı olumsuz, suçlayıcı, sert ve bağırarak hitap etmeleri dolayısıyla “çatışma”ya yönelik davranış örüntülerinin ortaya çıktığını bu çerçevede öğrencilerde dürüst oyun (fair play) kültürünün yeterince gelişmediğini belirtmişlerdir. Çünkü dürüst oyun kültüründe bu kadar çatışma ve gerilimden ziyade rekabet

²⁸ Z. Nurdan Baysal - Serap Korucu Çimşir, “5. Sınıf Öğrencilerinin Kişilerarası Sorunlarına Gösterdikleri Tepkilerin Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Bilimleri Dergisi* 32/32 (2010): 65-74.

²⁹ Mehmet Fatih Kaya – Hilal Bircan Engür, “Grup Oyunlarında Öğrenci Etkileşimlerinin İncelenmesi: Kim Biliyor? Oyunu Örneği”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 20/ 1 (Nisan 2016): 5-27

³⁰ Mehmet Fatih Kaya – Hilal Bircan Engür, “Grup Oyunlarında Öğrenci Etkileşimlerinin İncelenmesi: Kim Biliyor? Oyunu Örneği”, 2016.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

oyun veya yarışma dâhilinde rakibe saygı ve insan olma onuru ön plandadır. Bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgular eldeki çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Öğrenciler takım kurmada ve mızıkçılık yapma gibi sorunlarla karşılaştıklarında gereken sosyal davranış tepkilerine uygun davranmamaktadır.

- *Kız öğrenciler* ankette yer alan vurma problemi dışında yaşanan tüm sosyal problemleri *arkadaşlarını uyarma* yoluyla çözmeyi tercih ederken, *erkek öğrenciler* yaşanan problem durumlarını ağırlıklı olarak *öğretmen desteği* ile çözmeyi veya *ortamdan uzaklaşmayı* tercih etmektedir.

Arı ve Yaban³¹ 'ın "9-11 Yaşındaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinde Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları" konulu çalışmalarında kızların arkadaş edinme puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Terzi³², cinsiyete göre sosyal problem çözme becerilerinin anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koymuştur. Yaban ve Yükselen³³ çalışmalarında yedi-on bir yaş öğrencilerle yaptıkları çalışmalarında kızların sosyal problemleri çözmede erkeklerden daha başarılı olduklarını kaydetmiştir. Rose ve Asher³⁴, arkadaşlık çatışması durumlarındaki çocukların amaç ve stratejilerinin, akran kabul düzeyini hesaba kattıktan sonra arkadaşlık düzenlemelerini öngörüp öngörmediğini incelemiştir. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri bir arkadaşıyla çatıştığı 30 varsayımsal duruma karşılık vermiştir. Araştırma sonucunda her hedef ve strateji için cinsiyet farklılıkları bulunmuş, kızların erkeklerden daha fazla sosyal hedef ve strateji yönelimi gösterdiği görülmüştür.

Hopmeyer ve Asher³⁵, araştırmalarında yine dördüncü ve beşinci sınıf çocukları ile bir akranının haklarını ihlal ettiği varsayımsal durumlarla başa çıkma stratejileri hakkında bireysel olarak görüşmüştür. Sonuçlar, kabul gören çocukların çatışma durumlarında ne saldırgan ne de özellikle toplum yanlısı olduklarını ortaya koymuştur. Bunun yerine, çeşitli sözlü-iddialı stratejilerle karşılık verdikleri belirlenmiştir. Düşük kabul gören çocuklar ise daha çok yetişkinlerin yardımına dayanmışlardır. Azam ve Aftab³⁶, erkek ve kız çocuklarında saldırganlık, davranış eğilimleri ve sosyal sorun çözme tarzlarında cinsiyet farklılıklarını araştırmıştır. Bu araştırma sonuçları sosyal problem çözme stilleri açısından kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı ortalama farklılıkları ortaya koymuştur. Alan yazında -özellikle okul öncesi araştırmaların sonuçlarında olduğu gibi- incelenen birçok araştırmada sosyal problemlerin çözümünde kızların daha ilerde olduğuna dair bulgular dikkati çekmekte eldeki çalışmada da kızların sorunların çözümünde erkeklerden daha uygun çözüm yolunu tercih ettiği sonucu ile örtüşmektedir.

Fakat yine alan yazında bazı çalışma bulguları cinsiyet açısından anlamlı farklılığa işaret etmemektedir. Örneğin; Terzi, altıncı sınıf örnekleminde öğrencilerin kişilerarası problem çözme beceri algılarının, cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini bulgulamıştır. Benzer şekilde Şahin³⁷'nin araştırmasında da 11-14 yaş kız ve erkek çocuklar arasındaki psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen anlamlı

³¹ Meziyet Arı – Helin Yaban, "9-11 Yaşındaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinden Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim ve Bilim* 37/164 (2012): 188-203.

³² Şerife Terzi, "Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Beceri Algıları", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 1/2 (2009): 221-232.

³³ Yaban E. Helin Yaban – Yükselen Arzu Yükselen, "Korunmaya Muhtaç Yedi-On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet* 18/1 (Nisan 2007): 49-67.

³⁴ A. J. Rose - S. R. Asher, "Children's Goals and Strategies in Response to Conflicts Within a Friendship", *Developmental Psychology* 35/1 (1999): 69-79.

³⁵ Andrea Hopmeyer – R. Steven Asher, "Children's Responses to Peer Conflicts Involving a Rights Infraction", *Merrill-Palmer Quarterly* 43/2 (April 1997), 235-254.

³⁶ Azam Suman - Aftab Raiha, "Social Problem Solving Styles, Acting-Out Tendencies, And Aggression In Boys And Girls", *Pakistan Journal of Psychological Research* 27/1 (Summer 2012): 121-134

³⁷ Zarife Şahin, "Çocukların Psiko-Sosyal Temelli Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6 (2000): 451-469.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

değildir. Uzunkol ve Özdemir Yılmaz³⁸, “İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” konulu benzer bir çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu da yine eldeki çalışmanın bulgusu ile benzerlik göstermemektedir. Temiz³⁹, “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi” konulu çalışmasında sosyal problem çözme becerisinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu⁴⁰ da okul öncesi çocukların sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete, göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır.

- Öğrencilerin *okul öncesi eğitim* alıp almama durumlarına ve *kardeş sayılarına* bakıldığında sosyal problem çözme tercihlerinde belirgin bir *farklılık olmadığı* görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde okul öncesi eğitim alıp almama durumu ve kardeş sayısı sosyal problem çözme araştırmalarında cinsiyet ve yaş faktöründen sonra en çok ele alınan iki değişkendir. Bu değişkenler açısından da konu irdelendiğinde alan yazındaki araştırmaların sonuçları farklılıklar sergilemektedir. Eldeki çalışmanın sonuçları ile örtüşen çalışmalar mevcuttur.

Terzi'nin çalışmasında öğrencilerin kişilerarası problem çözme beceri algıları, kardeş sayılarına göre farklılık göstermemektedir⁴¹. Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu⁴² okul öncesi çocukların sosyal problem çözme becerilerinin kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bal ve Temel⁴³ de okul öncesi 4-6 yaş çocukları ile yaptığı çalışmasının analiz sonucunda, çocukların kişiler arası problem çözme puanları ile kardeşi olma durumları arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır.

Buna karşın Eroğlu⁴⁴, çocukların problem çözmeleri üzerinde ailenin sahip olduğu çocuk sayısının yüksek düzeyde etkili olduğunu kaydetmiştir. Aksoy ve Özkan⁴⁵’ın araştırmasında da çocukların sosyal problem çözme beceri puanları ile kardeş sayıları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. İki ve daha fazla kardeşi bulunan çocukların tek çocuk olan ve bir kardeşi bulunan çocuklara göre sosyal problem çözme puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Yılmaz ve Tepeli⁴⁶ tarafından yapılan çalışmada da 60-72 ay çocukların kardeş sayısına göre, sosyal problem çözme beceri puanlarının farklılaştığı gözlenmiştir.

³⁸ Uzunkol Ebru – Özdemir Yılmaz Elif. “İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, 2018.

³⁹ Dönüş Temiz, *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*, 2019.

⁴⁰ Şuheda Bozkurt Yükçü – Haktan Demircioğlu, “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi* 1/2 (Ekim 2017): 216-238.

⁴¹ Dilek Özmen, 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkilerinin Sosyal Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013.

⁴² Şuheda Bozkurt Yükçü – Haktan Demircioğlu, “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, 2017.

⁴³ Özlem Bal – Temel Z. Fulya. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4- 6 Yaş Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme ve Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/1 (2014): 156-169.

⁴⁴ Erol Eroğlu, *Ailenin Çocuklarda Problem Çözme Yeteneğinin Gelişmesi Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2001.

⁴⁵ Ayşe Bilgin Aksoy – Hurşide Kübra Özkan, “Çocukların Bilişsel Tempoları İle Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Bazı Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (2015): 1-17.

⁴⁶ Elif Yılmaz – Kezban Tepeli, “60-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 172/17 (2013): 117-130.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Sosyal problemlerin çözümünde okul öncesi kurumların etkili olduğu beklenti dahilindedir. Nitekim Aksoy ve Özkan, çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme sürelerine göre sosyal problem çözme beceri puanları değerlendirildiğinde, aralarında anlamlı farklılık olduğunu belirtmiştir. Okul öncesi eğitim kurumuna iki yıl, üç yıl ve daha fazla süredir devam eden çocukların toplam sosyal problem çözme beceri puanlarının kurumda ilk senesi olan çocuklara göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Yine Yılmaz ve Tepeli de okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değişkenlerine göre çocukların sosyal problem çözme beceri puanlarının farklılaştığını belirtmiştir. Fakat eldeki çalışma, ifade edilen çalışmalarla benzerlik göstermemekte öğrenciler ilkokula geldiğinde okul öncesi eğitim almanın avantajlarının etkisini kaybettiğini düşündürmektedir.

Odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Katılımcı öğrencilerin *her hafta* akranları ile sorun yaşadıkları, sorun yaşamadıkları bir haftanın olmadığı görülmektedir.

Baysal, Tanrıkulu ve Çimşir⁴⁷ ilkokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilere “Okulunla ilgili seni en çok üzen ve düşündüren sorunların nelerdir?” sorusunu sormuşlardır. Öğrencilerin dersler, öğretmen ve yönetim sorunlarından önce ilk ve en çok sorun olarak “zorbalık/şiddet, “arkadaşlık ilişkisi, iletişim/iletişimsizlik, oyun, kişilik özellikleri/çekişenlik” olduğunu belirttikleri görülmüştür. Yine aynı çalışmada “Çözmekte en çok zorlandığın sorunlar nelerdir?” sorusuna katılımcı öğrencilerin yine çoğunun “şiddeti” çözmekte zorlandıkları sorun olarak algıladıkları belirlenmiştir. Çözmekte zorlandıklarını ifade ettikleri şiddet davranışları çoğunlukla bağırarak, kızmak-sözlü şiddet, kavga etmek-fiziksel şiddet olduğu dikkati çekmektedir. İletişim ile ilgili çözmekte zorlanılan sorunlar ise katılımcı öğrenciler tarafından kötü sözlerin söylenmesi, küsmek, küsleri barıştıramamak, anlaşılmamak, kavga edeni ayıramamak, tehdit, ısrarcılık ve Suriyelilerin Türkçeyi tam bilmemesi belirtilmiştir. İlkokul öğrencilerinin okulda sık bir şekilde sosyal sorunlar yaşadıkları bu sorunların farkındalığında oldukları ve çözmekte de zorlandıkları hem bahsi geçen çalışmanın hem de eldeki çalışmanın önemli sonuçları olarak değerlendirilebilir.

- Öğrenciler, yaşadıkları sorunlara farklı çözüm önerileri olarak *öğretmenden yardım istemek, başkaları ile oynamak, farklı rol üstlenerek oyuna dâhil olmak, kendini savunmak, öğretmene şikâyet etmek, istenmeyen durumu üstlenmek, boş oturmak, kitap okumak, ısrarcı olmak, uyum sağlamak, güce değil eğlenceye dikkat çekmek* önerilerini sunmuştur.

Anketten elde edilen en yaygın sosyal problem çözme tercihi ve odak grup görüşmesinde önerilen farklı çözüm yolu incelendiğinde öğrencilerin sorun çözmede sıklıkla *öğretmen desteği almayı* tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin akranları ile yaygın olarak sosyal problemler yaşadıkları, bu sosyal problemlerde duygu yönetimi gerektiren sosyal problemlerin (vurma, birbirini bastırma ve yönetme, paylaşımcı olmama) çözümünde, üçüncü bir kişiye ihtiyaç duydukları, okul ortamı içindeki bu üçüncü kişinin öğretmen olması sebebiyle öğretmen desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu aşamada öğrencilerin yaşadıkları sosyal problemlerin üstesinden gelebilmeleri, üçüncü bir kişiye bağımlı olmadan sorunlarını çözebilmeleri, doğru iletişim ve akran ilişkisi içinde olabilmeleri ve tüm bu sorunların karşısında öğretmenlerin doğru rehberlik edebilmeleri için önlemler alınması gerekmektedir. Bu sonuçlar ilkokul öğrencilerinin kendi sorunlarını kendilerinin çözebileceklerine, “ben sorun

⁴⁷ Zeliha Nurdan Baysal – Derya Duygu Tanrıkulu – Serap Çimşir, “Perceived Problems of 4th Grade Primary School Students Related to Their Families and Schools”, *Educational Research and Reviews* 14/4 (2019): 121-129.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

çözebilirim” eğitimine ihtiyaçlarının olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Öğrencilerin sosyal problemlerinin çözümünde üçüncü bir kişiye (öğretmen) başvurdıkları sonucundan hareketle öğrencilerde “ben sorun çözebilirim” anlayışı geliştirmeye uygun davranmaları önerilebilir.

Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla yaşadıkları sosyal problemlerin çözümünde üçüncü bir kişiye daha çok ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda erkek öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerinin gelişmesi için grup çalışmalarının yapılması ve takım oyunlarının oynanmasında rehberlik edilebilir.

Öğrencilerin sosyal problemler karşısında duygu yönetimi yapamadıkları ortaya konmuştur. Bu doğrultuda duygu yönetimi becerilerinin gelişmesi için ilkökul öğretmenlerinin bilişsel hedefler yanında duyuşsal ihtiyaçlara da eğilmeleri gerekirse rehberlik birimleri ile iş birliği içinde çalışması önerilebilir.

Öğretmen yetiştirme programlarında zorunlu ya da seçmeli bir ders olarak sosyal problem çözme becerisi dersi eklenmesi ve daha nitelikli öğretmenlerin yetiştirilerek öğrencilerin duygu yönetimleri konusunda doğru yönlendirilmesine destek olunabilir.

Tüm katılımcı öğrencilerin akranlarıyla sosyal problemler yaşama sıklıklarına bakıldığında MEB müfredatında yer alan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi içerisinde sosyal problem çözme becerilerini geliştirici etkinliklere daha çok yer verilmesi önerilebilir.

Çalışma bulgularının alan yazındaki çalışmalarla karşılaştırıldığında farklı sonuçlarından hareketle konu ve ilkökul seviyesi ile ilgili daha çok araştırma ve çalışmanın yapılması ayrıca da her örneklem grubunun bu anlamda özelliklerinin belirlenerek müdahale çalışmalarına ihtiyaçlara göre yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

Aksoy Ayşe Bilgin – Özkan Hürşide Kübra. “Çocukların Bilişsel Tempoları İle Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Bazı Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (Aralık 2015): 1-17. Doi: 10.14686/BUEFAD

Anlıak Şakire - Dinçer Çağlayan. “The Evaluation of the Interpersonal Problem Solving Skills of the Children Attending to the Preschools Applying Different Educational Approaches”. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences* 38/1 (2005): 149-166.

Arı Meziyet – Yaban Helin. “9-11 Yaşındaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinden Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları.” *Hacettepe Üniversitesi Eğitim ve Bilim* 37/164 (2012):188-203.

Baltacı Ali “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme.” *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2018): 231-274.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL
PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Baysal Zeliha Nurdan – Korucu Çimşir Serap. “5. Sınıf Öğrencilerinin Kişilerarası Sorunlarına Gösterdikleri Tepkilerin Değerlendirilmesi.” *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 32/32 (2010): 65-74.

Baysal Zeliha Nurdan –Tanrıkulu Derya Duygu – Çimşir Serap. “Perceived Problems of 4th Grade Primary School Students Related to Their Families and Schools”. *Educational Research and Reviews* 14/4 (2019): 121-129.

Berk E. Laure. “Erken Çocuklukta Duygusal ve Sosyal Gelişim” çev. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan, *Bebekler ve Çocuklar: Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.

Bozkurt Yükçü Şuheda. *Bağımsız Anaokullarına Devam Eden Çocukların Duygu Düzenleme Ve Sosyal Problem Çözme Becerileri İle Ebeveynlerinin Duygusal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi, 2017.

Bozkurt Yükçü Şuheda – Demircioğlu Haktan. “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi* 1/2 (Ekim 2017): 216-238.

Büyüköztürk, Şener – Akgün, E. Özcan – Karadeniz, Şirin – Demirel, Funda – Çakmak Kılıç, Ebru. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2019.

174

Büyüköztürk, Şener – Akgün, E. Özcan – Karadeniz, Şirin – Demirel, Funda. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017.

Chung Tsai-Yen - R. Asher Steven. “Children's Goals and Strategies in Peer Conflict Situations”. *Merrill-Palmer Quarterly* 42/1 (January 1996): 125-147.

Creswell, W. John. *Karma Araştırma Yöntemlerine Giriş*. Trc. Mustafa Sözbilir. Ankara: Pegem Akademi, 2017.

Çetin, Filiz – Alpa Bilbay, Aslıhan – Albayrak Kaymak, Deniz. *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 2001.

Çubukçu Zühal – Gültekin Mehmet. “İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler”. *Bilig* 37 (Bahar 2006), 155-174.

Demir, Oğuzhan Ömer. “Nitel Araştırma Yöntemleri”. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. ed. Kaan Böke. 287-316. İstanbul: Alfa Yayınları, 5. Basım, 2017.

İLKOKUL İKİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL
PROBLEMLERİN VE ÇÖZÜM YOLLARININ İNCELENMESİ

Eroğlu Erol. *Ailenin Çocuklarda Problem Çözme Yeteneğinin Gelişmesi Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2001.

Hopmeyer Andrea – Asher R. Steven. “Children's Responses to Peer Conflicts Involving a Rights Infraction” *Merrill-Palmer Quarterly* 43/2 (April 1997): 235-254.

Kaya Mehmet Fatih – Bircan Engür Hilal. “Grup Oyunlarında Öğrenci Etkileşimlerinin İncelenmesi: Kim Biliyor? Oyunu Örneği.” *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 20/ 1 (Nisa 2016): 5-27.

Mg. Sawyer – C. Macmullin – B. Graetz – Ja Said – Jj Clark - P. Baghurst. “Social Skills Training for Primary School Children: A 1-Year Follow-Up Study”. *Journal of Peadiatrics and Child Health* 33/5 (March 2008): 378-383.
<https://doi.org/10.1111/j.1440-1754.1997.tb01624.x>

Özlem Bal – Temel Z. Fulya. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4 - 6 Yaş Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme ve Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/1 (Mart 2014): 156-169.

Özmen Dilek. *5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkilerinin Sosyal Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013.

Pekdoğan Serpil. “5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16/4 (Kasım 2016): 1946-1965.

Rose, A. J. - Asher, S. R. “Children's Goals and Strategies in Response to Conflicts Within a Friendship”. *Developmental Psychology* 35/1 (1999), 69–79.
DOI:10.1037/0012-1649.35.1.69

Shofiyatun Nurlaili – Sapriya. “Effectiveness Social Inquiry Learning Model towards Students' Problem-Solving Skill in a Primary School”. *Proceedings of the 2019 4th International Conference on Information and Education Innovations* (July, 2019), 131. DOI:10.1145/3345094

Stanley, Morgan. *Çocuk ve Beceri*. Trc. İlayda Özbaş. İstanbul: Ekinoks Yayıncılık, 2009.

Suman Azam - Raiha Aftab. “Social Problem Solving Styles, Acting-Out Tendencies, And Aggression In Boys And Girls” *Pakistan Journal of Psychological Research* 27/1 (Summer 2012): 121-134

Şahin Zarife. “Çocukların Psiko-Sosyal Temelli Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6 (2000): 451-469.

Temiz Dönüş. *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, 2019.

Yılmaz Elif. *48-72 Aylık Çocuklara Yönelik Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, 2016.

Terzi Şerife, “Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Beceri Algıları”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 1/2 (Haziran 2009): 221-232.

Tezel Şahin Fatma – Özbey Saide. “Aile Eğitim Programına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir? “*Aile ve Toplum* 3/12 (2007).

Uzunkol Ebru – Özdemir Yılmaz Elif. “İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Eğitim ve Bilim* 8/4 (2018): 351-363. Doi:10.19126/suje.449597,

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.

Yılmaz Elif – Tepeli Kezban. “60-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 172/17 (Ağustos 2013): 117-130.

Yaban E. Helin – Yükselen Arzu. “Korunmaya Muhtaç Yedi-On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 18/1 (Nisan 2007): 49-67.

Walker Sue - Irving Kym - Berthelsen Donna, “Gender Influences on Preschool Children's Social Problem-Solving Strategies”. *The Journal of Genetic Psychology* 163/2 (July 2002): 197-209. DOI: 10.1080/00221320209598677

Walker Sue – Berthelsen Donna - Irving Kym. “Temperament And Peer Acceptance In Early Childhood: Sex And Social Status Differences”. *Child Study Journal* 31/3 (2001): 177-192.